

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA
úsek inšpekčnej činnosti
 Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni starostlivosti o žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v základnej škole v školskom roku 2008/2009 v SR

Činnosť školy v oblasti starostlivosti o žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia sa sledovala počas výkonu inšpekcií v **692** základných školách (30,94 % z celkového počtu ZŠ v SR), z toho v **652** štátnych, v **35** cirkevných a v **5** súkromných školách. S vyučovacím jazykom slovenským bolo 562 škôl, s vyučovacím jazykom maďarským 111, s vyučovacím jazykom maďarským a slovenským 18 a 1 škola s vyučovacím jazykom ukrajinským.

Riaditeľom škôl sa zadával dotazník zameraný na získanie aktuálnych údajov o počte žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, o dochádzke a výchovno-vzdelávacích výsledkoch vyjadrených klasifikáciou povinných vyučovacích predmetov a správania na konci druhého polroku školského roku 2007/2008 a prvého polroku školského roku 2008/2009. Informácie uvedené v dotazníku dopĺňali školskí inšpektori rozhovorom s riaditeľom školy.

Tabuľka č.1 Aktuálne počty žiakov zo SZP v kontrolovaných školách v školskom roku 2008/2009

kontrolované základné školy	počet			z toho				
	školy	žiaci	školy (so žiakmi zo SZP)	žiaci zo SZP	1. stupeň	2. stupeň	ŠKD	
celkom v SR	692	173 820	436	9 348	4 421	4 927	1 239	
kraj	Bratislavský	52	14 125	30	241	86	155	20
	Trnavský	88	22 013	38	254	125	129	34
	Trenčiansky	73	21 614	37	159	79	80	27
	Nitriansky	125	27 035	71	1550	702	848	290
	Žilinský	78	17 856	33	273	144	129	39
	Banskobystrický	117	30 080	88	2 314	1 005	1 309	461
	Prešovský	69	18 115	59	2 705	1 400	1305	211
	Košický	90	22 982	80	1 852	880	972	157

V školskom roku 2008/2009 evidovali v **436** školách **9 348** žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (zo SZP), z toho na 1. stupni 4 421 žiakov a na 2. stupni 4 927. Školský klub detí navštevovalo 1 239 žiakov (tabuľka č. 1). Riaditelia škôl neboli dostatočne zorientovaní v platných právnych predpisoch pri posudzovaní žiakov zo SZP. Nemali dostatok informácií k ich zaraďovaniu, opierali sa o stanovené podmienky Ústavom informácii a prognóz školstva k zberu údajov o žiakoch v aktuálnom školskom roku. Najviac žiakov zo SZP evidovali v školách Prešovského, Banskobystrického, Košického a Nitrianskeho kraja.

V prevažnej časti škôl pravidelne monitorovali školskú dochádzku žiakov najmä triedni učitelia. Nedôveryhodné ospravedlnenia konzultovali so zákonnými zástupcami žiakov alebo s ošetrovateľom. Vyučovanie najviac zameškávali v 2. polroku školského roku 2007/2008 žiaci zo SZP v Banskobystrickom kraji. Priemerný počet nimi zameškaných hodín bol 32,81. Najviac neospravedlnených hodín 9,07 mali žiaci v Nitrianskom kraji. Vyučovanie v 1. polroku školského roku 2008/2009 najviac zameškávali žiaci Prešovského kraja, priemerný počet zameškaných hodín bol 48,62. Najviac neospravedlnených hodín mali žiaci v Košickom kraji, priemerne 10,33 hodín na žiaka (tabuľka č. 2).

Tabuľka č. 2 Priemerný počet zameškaných hodín žiakmi zo SZP

kraj	2. polrok šk. roku 2007/2008		1. polrok šk. roku 2008/2009	
	celkom	z toho neospravedlnených	celkom	z toho neospravedlnených
Bratislavský	11,76	0,68	19,30	6,18
Trnavský	23,32	3,96	9,13	0,73
Trenčiansky	4,68	0	15,52	0,04
Nitriansky	31,84	9,07	28,88	4,26
Žilinský	0,37	0,17	11,92	3,59
Banskobystrický	32,81	3,85	25,57	6,95
Prešovský	13,01	1,17	48,62	6,78
Košický	23,15	6,94	40,07	10,33

Zanedbávanie povinnej školskej dochádzky riešili výchovní poradcovia v spolupráci s úradom práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), s políciou, so sociálnymi pracovníkmi komunitného centra, s občianskymi združeniami (napr. OZ Rómsky dom) a so špeciálnym pedagógom. Príčiny absencie žiakov na vyučovaní boli najmä chorobnosť, často sa opakujúce lekárske vyšetrenia, rodinné dôvody, neopodstatnené zameškovanie vyučovania s vedomím rodičov, záškoláctvo. Vplyv na zlepšenie povinnej školskej dochádzky žiakov mala práca asistentov učiteľa, kurátorov, terénnych sociálnych pracovníkov. Navštevovali rodiny žiakov, informovali rodičov o dochádzke, oboznamovali ich s možnými negatívnymi dôsledkami vymeškávania vyučovacích hodín. Motivovali rodičov pochvalou za vzornú starostlivosť o deti. V niektorých školách podnecovali záujem žiakov o pravidelnú návštevu školy najmä zavádzaním inováčných metód a foriem práce s využitím informačno-komunikačných technológií, zmenou prístupu k žiakom, využívaním rôznych preventívnych aktivít a činností na vyučovacích hodinách etickej, občianskej výchovy a triednických hodinách. Riaditelia niektorých škôl uvádzali, že nemali so školskou dochádzkou žiakov zo SZP žiadne problémy vďaka dobrej spolupráci s rodičmi, so zriaďovateľom a príslušnými inštitúciami.

Výchova a vzdelávanie žiakov zo SZP si vyžadovala vo väčšine škôl vytvorenie individuálnych podmienok výchovy a vzdelávania. Vzdelávanie žiakov zo SZP podľa individuálneho vzdelávacieho programu realizovali v 278 školách. Organizáciu výchovy a vzdelávania prispôbili potrebám žiakov v 197 školách, úpravu prostredia školy a tried v 32 školách. Špecifické metódy a formy výchovy a vzdelávania vo vyučovacom procese uplatňovali učitelia v 363 školách. Využívali inováčné formy a metódy vyučovania, zavádzali prvky informačno-komunikačných technológií, uplatňovali individuálny prístup a žiakom zadávali diferencované úlohy. K rozvíjaniu komunikačných schopností viedli žiakov cez didaktické hry, súťaže, dramatizáciu, ranné rozhovory, ktoré zároveň umožňovali učiteľom lepšie spoznať problémy žiakov a ich rodinné prostredie. Viedli ich k zodpovednému prístupu k povinnostiam, najmä pravidelnou kontrolou práce na vyučovacích hodinách a k príprave na vyučovanie. Vo väčšine škôl zabezpečovali doučovanie a umožňovali žiakom pripravovať sa na vyučovanie v popoludňajších hodinách bez poplatku v školskom klube detí za pomoci vychovávateľiek. Z celkového počtu 1 896 neprospievajúcich žiakov v 2. polroku školského roku 2007/2008 v sledovaných školách bolo 59,59 % žiakov zo SZP. V 1. polroku školského roku 2008/2009 bolo z celkového počtu žiakov 6 454 neprospievajúcich 38,73 % žiakov zo SZP (tabuľka č. 3).

Tabuľka č.3 Hodnotenie výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov zo SZP

		2. polrok škol. roku 2007/2008	1. polrok škol. roku 2008/2009
počet	škôl	134	558
	prospievajúcich žiakov	43 658	115 329
	z toho žiakov zo SZP	5 125	8 552
	neprospievajúcich žiakov	1 896	6 454
	z toho žiakov zo SZP	1 130	2 500

Medzi najčastejšie uvádzané dôvody neprospievania týchto žiakov patrili predovšetkým nedostatočná domáca príprava na vyučovanie, nezáujem žiakov i rodičov o školské povinnosti, nedostatočná koncentrácia žiakov na vyučovaní spôsobená aj vývinovými poruchami učenia a správania. Zistenia z vykonaných hospitácií týkajúce sa práce učiteľov so žiakmi zo SZP zodpovedali informáciám, ktoré uviedli riaditelia škôl v dotazníku. V menšej časti škôl však učители počas vyučovacej hodiny prejavovali o nich malý záujem, žiaci nemali možnosti aktívne zasahovať do vyučovacieho procesu, boli pasívni, zväčša nepracovali. Na zlepšovanie podmienok výchovy a vzdelávania v 402 školách mala vplyv systematická výchovná a poradenská činnosť výchovného poradcu, v 201 činnosť školského špeciálneho pedagóga, v 99 školách spolupráca so školským psychológom a v 187 školách pozitívne ovplyvňovala výchovu a vzdelávanie žiakov práca asistenta učiteľa. V snahe zlepšiť výchovno-vzdelávacie výsledky žiakov riaditelia škôl zriaďovali nultý ročník, využívali pomoc asistentov učiteľa, prípadne spolupracovali pri riešení problémov s odborníkmi s centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centra špeciálno-pedagogického poradenstva. Vo väčšine škôl zabezpečovali pre žiakov nákup školských pomôcok a potrieb. Riaditelia škôl len ojedinele uviedli v dotazníku medzi opatreniami na zlepšenie výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov aj ďalšie sebavzdelávanie učiteľov k problematike výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP. Riaditelia 10-tich škôl uviedli, že v ich škole nebolo potrebné vykonať žiadne opatrenia na zlepšenie výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov zo SZP.

V školách často riešili menšie i závažné priestupky žiakov voči školskému poriadku. Na posilnenie disciplíny uplatňovali rôzne opatrenia (tabuľka č. 4). V 2. polroku školského roku 2007/2008 malo 2 413 žiakov zníženú známku zo správania o 1 až 2 stupne, z toho až 51,12 % žiakov zo SZP. V 1. polroku školského roku 2008/2009 malo 4 239 žiakov zníženú známku zo správania a z toho tvorili 33,94 % žiaci zo SZP.

Tabuľka č. 4 Hodnotenie správania žiakov zo SZP

stupne hodnotenia	2. polrok školského roku 2007/2008	1. polrok školského roku 2008/2009
	počet žiakov	
stupeň 2	1 404	2 537
z toho žiakov zo SZP	669	867
stupeň 3	742	1 219
z toho žiakov zo SZP	440	605
stupeň 4	267	483
z toho žiakov zo SZP	169	225

Dôvod udeľovania **pochvál** riaditelia v dotazníku bližšie nešpecifikovali, zväčša ich však udeľovali za reprezentáciu školy, dobré umiestnenie v súťažiach a v projektoch (tabuľka č. 5).

Medzi najčastejšie dôvody udeľovania výchovných opatrení na posilnenie disciplíny žiakov triednym učiteľom a riaditeľom školy patrili prevažne vyrušovanie na vyučovacích hodinách, nevhodné správanie, drobné priestupky voči školskému poriadku, neplnenie si žiackych povinností, nenosenie učebných pomôcok.

Tabuľka č. 5 Udeľované výchovné opatrenia riaditeľom školy žiakom zo SZP

udelené výchovné opatrenia	2. polrok školského roku 2007/2008	1. polrok školského roku 2008/2009
pochvaly	4 238	4 426
z toho žiakom zo SZP	298	305
opatrenia na posilnenie disciplíny	1 490	3 102
z toho žiakom zo SZP	373	766

Pedagogickí zamestnanci prejavovali snahu o vytvorenie vzájomných pozitívnych vzťahov so zákonnými zástupcami žiakov zo SZP i keď spolupráca s nimi bola často

problematická. Výchovní poradcovia poskytovali rodičom výchovné poradenstvo, zabezpečovali ich pravidelnú informovanosť o prospechu detí, pedagogickí zamestnanci organizovali otvorené hodiny, návštevy v rodine, pohovory na obecnom úrade. V školách uskutočňovali zaujímavé aktivity, aby získali záujem rodičov o činnosť školy. Pri ich realizácii spolupracovali s občianskymi združeniami, napríklad Eurolife a Krajskou asociáciou rómskych iniciatív. Pripravovali dni otvorených dverí, akadémie, kultúrne vystúpenia pri príležitosti rôznych výročí, športové dni, týždeň zdravia, rodinné víkendové programy, spoločné brigády na úpravu okolia školy, zber druhotných surovín, organizovali besedy s výchovnými poradcami, psychológmi, detskými lekármi a obecnou/mestskou políciou, plesy rodičov v spolupráci s rodičovskou radou. Zapájali rodičov do organizácie školských výletov, letných táborov pre deti, športových podujatí, tvorivých dielní a vedenia krúžkovej činnosti. Rodičia mali v školách možnosť navštevovať kurzy výpočtovej techniky. Časť rodičov mala iba sporadický záujem o spoluprácu, mnohí vôbec nespupracovali so školou. O vzdelávanie detí nejavili záujem, nevenovali sa ich príprave na vyučovanie, často im neumožňovali zapájať sa ani do mimoškolskej činnosti, aktívni boli najmä pri uplatňovaní svojho práva na finančný príspevok na žiaka. Viaceré školy však hodnotili spoluprácu so zákonnými zástupcami žiakov ako efektívnu. Pozitívnym príkladom vytvárania dobrých vzťahov boli 3 školy v Banskobystrickom kraji. Pre rodičov s deťmi zo SZP sa na jednej škole uskutočňovalo e-learningové vzdelávanie, na inej zabezpečili bezplatný kurz vyučovania cudzieho jazyka a ďalšia škola organizovala kurz výpočtovej techniky.

Rovnaké podmienky a možnosti pre zapájanie sa všetkých žiakov do **mimoškolských aktivít** vytvárali a zabezpečovali prevažne vo všetkých ZŠ. Žiaci zo SZP využívali najmä pestrú ponuku činností v záujmových útvaroch, podieľali sa na tvorbe školského časopisu, kultúrnych programov. Zúčastňovali sa kultúrno-spoločenských podujatí, akademií, výchovných koncertov, exkurzií a besiedok. V Nitrianskom kraji v okresnom kole matematickej olympiády získal žiak zo SZP 1. miesto a v Košickom kraji v biblickej olympiáde 2. miesto. Zväčša sa však vzhľadom na slabé výchovno-vzdelávacie výsledky do predmetových olympiád nezapájali. Aktívne sa zúčastňovali športových, výtvarných, literárnych, speváckych, umeleckých či environmentálnych súťaží. Radi prezentovali svoj temperament a nadanie pri kultúrnych a spoločenských akciách organizovaných školou či obcou. Mnoho žiakov často strácalo záujem o mimoškolskú činnosť, ak sa vyžadoval pravidelný nácvik či zodpovedný prístup k činnosti. V mestách sa žiaci zapájali do aktivít centier voľného času, zúčastňovali sa tvorivých dielní, kvízov o slušnom správaní, ochrane prírody, dopravnej výchovy. Výraznejšie úspechy dosiahli na celoslovenskej úrovni detské folklórne súbory, jednotlivci boli úspešnejší v prednese poézie a prózy, vo výtvarných a kolektívnych športových súťažiach.

Školy **zapájali žiakov do projektov** s environmentálnym zameraním Eurokampaň, Športom proti drogám, Voda v krajine, Vodovoda, Lesoochranárska škola. Krajská asociácia rómskych iniciatív viedla projekt Mentoring a tutoring. Žiakmi obľúbené a úspešné boli projekty Aj my to dokážeme, Rovnaká šanca, Aby sa nám netúlali, Divé maky, Rómske srdcia, Romano khamaro, Eko svinka-hygiena, Rómsky mentorský projekt a pod.

Z celkového počtu sledovaných škôl evidovalo žiakov zo SZP 63 % škôl. Tvorili 5,37 % z celkového počtu žiakov. V školách sa venovala primeraná pozornosť ich pravidelnej dochádzke a výchovno-vzdelávacím výsledkom. Riaditelia škôl označili v starostlivosti o žiakov zo SZP ako problematické zabezpečovanie individuálnych podmienok výchovy a vzdelávania v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Prijímali rôzne opatrenia na zlepšenie ich výchovno-vzdelávacích výsledkov, absentovalo však ďalšie vzdelávanie a sebvzdelávanie pedagogických zamestnancov v tejto oblasti. Z opatrení na posilnenie disciplíny uplatňovali znížené známky zo správania všetkých stupňov, menej využívali formy pozitívneho povzbudenia. Výchovní poradcovia riešili výchovno-vzdelávacie problémy žiakov v spolupráci so sociálno-právnym oddelením a sociálnou kuratelou úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, s políciou. Napriek snahe pedagogických zamestnancov

aktívne spolupracovať so zákonnými zástupcami žiakov si oblasť spolupráce aj naďalej vyžaduje zvýšenú pozornosť. Zo všetkých sledovaných ukazovateľov v oblasti starostlivosti o žiakov zo SZP bola najvýraznejšia aktívna spolupráca s centrami pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centrami špeciálno-pedagogického poradenstva. Zamestnanci centier navštevovali školy, konzultovali výchovno-vzdelávacie problémy s učiteľmi, diagnostikovali žiakov s poruchami učenia alebo správania priamo v zariadeniach, pomáhali žiakom v oblasti profesijnej orientácie, uskutočňovali besedy, prednášky pre žiakov zamerané na rozvoj sociálnych vzťahov v triedach, prevenciu šikanovania i ďalších problémových javov. Takmer vo všetkých školách sa žiaci zo SZP zapájali do mimoškolských aktivít, súťaží, projektov, pričom mnohí z týchto žiakov boli v regionálnych i celoštátnych súťažiach úspešní.